

זמן תפס"ן

זמן תפס"ן מכוון למקצב הזמן של הנוער,
ומהווה במה לאפשרות הופעתו של שיח חדש
שז'אק לאקאן כינה "הכאב של הנוער"

גיליון 68 | מעשה שזירה | יוני 2024

2	רות בנג'ו	דבר המערכת
3-4	דניאל מאיר	ביקור בב"ס פרו ביפו
5	מרעי שבאיטה	מחשבות על אלוהים
6-7	ד"ר דליה גורי	מחשבות על השיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת יהודה עמיחי
8	מריה שוקלין	גורלות השפה העברית
9-11	פרופסור שמעון לוי	תנורו של עכנאי - בקריצה תיאטרו-תיאולוגית
12	גיא קרסו	כבוד בבית הספר
13-15	מוניב סבית	גורלות האהבה והשנאה בשדה החינוך
16-17	עלמה ענבים	קנאה
	דניאל ועדה מאיר	צילומים לאורך הגיליון, יפן, אוקטובר-נובמבר 2022

זמן תפס"ן הוא כתב העת של עמותת תפס"ן: תחנה פסיכואנליטית לנוער

מערכת: (כתבים צעירים) יאנה אברהמיאן, עלמה ענבים, גיא קרסו, מריה שוקלין

עורכים: רות בנג'ו, דניאל מאיר, מוניב סבית, הדר קליינמן צדוק

תגובות ומאמרים ניתן לשלח למייל: ruth.bengio@gmail.com

דבר המערכת

רות בנג'ו

גיליון זה שוזר בתוכו כתבי צעירים, בני נוער עם כתבי מבוגרים יותר, מעין התכתבות בין השניים שנוצרה ביודעין או שלא ביודעין והתעקשה לטייל בין שני הנתיבים. מעשה שזירה זה החל כבר לפני שלושה גיליונות כאשר הצעיר מבנינו גיא קרסו העלה על כתב העת את מחשבותיו וקריאתו מעינו בסוגיה של תנורו של עכנאי אשר הובילה לקריאה השנייה על תנורו של עכנאי בגיליון שלאחריו על ידי דניאל מאיר והקריאה השלישית על דבריו של דניאל מאיר על ידי רות בנג'ו וקריאה רביעית המופיעה בגיליון זה על ידי פרופסור שמעון לוי אשר העלה את קריאתו התיאטרלית ובימויו של הסוגיה המובאת בתלמוד במעשה שבתנורו של עכנאי, כמו יצאו הדמויות מדפי התלמוד ויצרו את הקירות הנוטות ליפול, **פְּמַעַט**, ומתאר את הדרמה שב' כמעט קורה כמו קריאת הממשי שבדבר, כלומר, הממשי איננו הדבר עצמו אלא ה' **פְּמַעַט** ? קרי, הממשי איננו המוות עצמו אלא המחשבה על המוות שלא ניתן לגעת בה אלא במוות עצמו. ודבריו של דניאל מאיר לאחר מפגש שהתרחש בבית ספר פרר ביפו ודבריו של התלמיד מרעי שבאיטה שהתכתב עם הדיון בבית ספר פרר ודבריה של מריה שהתכתבו עם הדיון במקום תפס"ן יחד עם חברי המערכת ודבריה של ד"ר דליה גורי שהתכתבו עם סמינר מקום של גבריאל דהאן על האופן שבו כל אחד בדרכו כותב את שאלת האחד שכבר איננו האחד עם האחר, העולים מדבריו של יהודה עמיחי "אני רוצה למות על מיטתי" והטקסט על הקנאה של התלמידה עלמה ענבים המתכתב עם מאמרו של מוניב סבית על גורלות האהבה והשנאה בשדה החינוך ולפניו הטקסט של גיא קרסו על יחסי תלמיד-מורה בבית הספר וכך בין דברי בני הנוער לבין דברי המבוגרים **פְּמַעַט**, נשזר לו גיליון זמן תפס"ן 68, בתקוה לעוד קריאות כמעט כאלו.

Tridacna Crosea, Kouri Ocean Tower, Kouri Island, Japan

ביקור בבי"ס פָּרָר, יפו, 08.03.2024

דניאל מאיר, חבר תפס"ן

עבורי זה היה מפגש עם שנות נעורי בביה"ס בצרפת. מצויה בו בבי"ס פָּרָר, מיד עם הכניסה, אווירה שונה מזו שפגשתי בשנתי הראשונה בישראל ושאני עדיין פוגש בשיחות עם נכדי. הרעש בהפסקה שונה. כמו מעומעם אך נוכח כשמחה, עליזות ואנרגיית נעורים האופייניות למתבגרים. סביבת המשרדים, חדר המנהלת וחדר המורים מעבירים רוגע ושקט. רקמת הקולות ועמדת הנוכחים מבטאים הקשבה ומשדרים יחס של כבוד הדדי. חזרתי לרגעים מאושרים בנעורי.

נפגשנו עם המורה לאנגלית. בזכות נכונותה, להעמיד לרשותנו זמן משיעורה, התקיים המפגש עם תלמידי כיתתה, חברות וחברים של מְרָה. מלבד מספר דקות של מבוכה קלה והיסוסים – גם מצדי – איך להתמקם ולהתארגן נתקבלה החלטה ליהנות מן החוץ ותוך דקות ספורות התארגן, בחצר הסמוך לכיתה, מעגל של תלמידי הכיתה ולתוכו התפזרנו, רות, הדר, גיא ואני.

אותו היום יום האישה הבינלאומי הוא ולא פלא שהסוגייה שעלתה ראשונה, ובעצם עסקנו בה במהלך המפגש כולו, נגעה לענייני מגדר והעצמה נשית. התרשמתי מן המודעות של המשתתפים בשיח, הנערות והנערים, לעניין המיקום המגדרי ולמאבקים האמיתיים והמדומים שקיימים בין המינים. מעניין עד כמה תכונות האופי משפיעות על תפיסת המיקום המגדרי. האם, בחתירתה להשגת מטרה, נחישות אצל נערה היא תכונה גברית? האם בניסיון של נשים להשגת שוויון יש משום החלשת הגברים? "אם אישה חזקה זה מחליש אותנו" – האומנם זו מסקנה נכונה או שמא נקודת מבט גברית? במהלך המפגש גם עלתה התייחסות לתפקידים שנתפסים כמצויים בתחום הנשי. תפקידים אלו זכו, מצד אחדים מהנערים, להכרה ואף בוטאה נכונות להקצות מקום לפרחים ולהשתתפות בבישולים ובשטיפת כלים. היה מרתק ומעניין לעקוב אחר השיח שהתנהל במהלך המפגש. שיח ערני, שבו הועלו טיעונים טובים משני צידי המגדר תוך כיבוד הדדי והקשבה.

מגוון הסוגיות שעלו, לרוב סביב ענייני המגדר ובדרך אסוציאטיבית, היו רבות ומגוונות מאוד וכללו: הייחוד של כל אחד, ענייני ממון דרך המילה "כסף" שנזרקה לחלל ואחריהן הופיע – כמה לא מפתיע – ההקשר הדתי והציוויים שמקורם בקוראן ובכתבי הדתות השונות. מהבחינה התפס"נית הצביעה הדר על השוני באופן הקריאה – של אותו הטקסט – על ידי הנערים והנערות. כל זאת מבלי לדלג על אלימות כלפי נשים ועל השימוש בדת לביצוע עוולות כלפיהן ועל ערים מעורבות.

הדיון נקטע עם צלצול שאחריו מילאו היוצאים מהכיתות את החצר ברעש ובהמולה האופייניים להפסקה. דיון קצר והחלטה על כניסה לכיתה והתארגנות מחדש במעגל. כדי לשוב לדיון הצגתי היבט אטימולוגי של המילה pater (אב, בלטינית). ממנה נגזרים father באנגלית, padre באיטלקית ובספרדית וכך הגענו גם ל patrie (מולדת בצרפתית) ואחדים החלו

לשיר את ההמנון הצרפתי – וכל זאת כדי להצביע ולהראות כמה עמוק השתרש העניין הפטריארכלי. הוזכרו זכויות הנשים וזכות הבחירה שלהן ושישן מדינות שבהן עדיין אין להן זכויות.

דרך ה"מאבק" המגדרי התגנבו לשיח מאבקים אחרים. עניין ההשתייכות וההזדהות עם קבוצה, הצורך להיות שייך, ומידת הנכונות של קבוצת ההשתייכות לקבל התרחקות ויציאה ממנה. באו לידי ביטוי העמדה האישית, והדרך להשפיע על אנשים ונשאל היכן מעדיפים לחיות – בדמוקרטיה או בדיקטטורה. היות שהדת היא מעין דיקטטורה התפתח דיון מרתק סביב האמונה וקיומו של האל ועלתה הטענה שכוחו של האל מקורו מעצם קיומה של האמונה בו.

נפרדנו בתום כשעה וחצי של שיח. כפי שקורא רבות בקבוצות, היו ביניהם בולטים ופעילים יותר מאחרים גם מצד הנערות וגם מצד הנערים. היו גם מי שנמנעו מלהשתתף באופן פעיל אך להתרשמותי היו קשובים ואף דרוכים במהלך כל השיח.

פתחתי בכך ש- "סביבת המשרדים, חדר המנהלת וחדר המורים מעבירים רוגע ושקט. רקמת הקולות ועמדת הנוכחים מבטאים הקשבה ומשדרים יחס של כבוד הדדי." הדוגמה האישית של ההנהלה וסגל ההוראה באו לידי ביטוי באופן שבו התנהל השיח. נהניתי במפגש זה. שאבתי אופטימיות מהיכולת שלהם לבטא עצמם, להביע עמדות, לא להסכים ועדיין להקשיב. אנא העבירו לכיתה זו הערכתי ותודתי.

Cape Manzano rock formation, Onna, Okinawa, japan

מחשבות על אלוהים (בעקבות מפגש שיח שהתקיים בבית ספר פָּרָר ביפו)

מרעי שבאיטה, תלמיד כיתה יא

כמי שנולד למשפחה ליברלית, פתוחה למחשבה נרחבת על דברים, יש לי את הזכות לכתוב על אלוהים וכן לתהות ולהטיל ספק בקיום שלו, הגורם שברא את הטבע ואת האדם ושלו צריך לסגוד כל שנות חיינו.

רוב החברה הערבית, החברה שלה נולדתי, מאמינים ללא ספק בקיום של אלוהים, והסטטיסטיקה הזאת מוסברת בכך שכאשר היו ילדים זרעו להם את המחשבה הזאת בראש, ולא נתנו להם מקום לתהות, הפחידו אותם.

אבל האם נקרא לזה חוסר אמון, לנסות להבין ולפענח את מה שכתוב בספרי הקודש ולא ללכת כמו רובוטים אחרי אמונה עיוורת והיגיון קר? לא בהכרח. האם אמונה צריכה להיות חיוב על האדם? לא נראה לי.

הסוגיה של קיום אלוהים קיימת מאות שנים, ולא פוענחה על ידי מדענים ופילוסופים, כי אין באמת הוכחות קונקרטיות על קיומו. אז מצפים ממני להאמין למשהו שלא מוכח. כי הרי אם חבר מחר בבוקר יגיד לי שהוא דרך על הירח, אני לא אאמין לו מבלי שיביא לי אבן או הוכחה מספיקה. אז כן אני מרשה לעצמי לתהות בקיומו של אלוהים, ואני אפילו חושב שזה נחוץ לעשות את זה.

Sunset at Moon Beach, Onna, Okinawa, Japan

מחשבות על השיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת יהודה עמיחי

ד"ר דליה גורי

Hotel Moon Beach, Onna, Okinawa, Japan

השיר "אני רוצה למות על מיטתי" נכתב במחצית השנייה של שנות החמישים.

השיר בנוי חמישה בתים שכל אחד מהם מסתיים בבקשה של המשורר למות על מיטתו.

כותרת השיר מתכתבת עם שני מיתוסים של גבורה:

"טוב למות בעד ארצנו"

ו"מעטים מול רבים"

האמירה של "טוב למות בעד ארצנו" בניסוח של יוסף טרומפלדור לפני מותו מבטאת את האתוס הישראלי של שנות הקמת המדינה.

כנגד האידיאולוגיה של ההקרבה מציב המשורר עמדה הפוכה, הוא לא רוצה מוות הרואי, אלא מות רגיל של אחד האדם. הוא מבקש לעצמו מוות פרטי, את המוות שלו.

המדינה\ הצבא ניכסו לעצמם את המוות והוא דורש מהם להחזיר לו את השליטה על חייו\מותו.

הניכוס של המוות שהוא בעצם ניכוס החיים ושליטה עליהם באמצעות חינוך ובניית אתוס שמסווה את השליטה על חייו ועל מותו של היחיד.

בנקודה זו כדאי להתייחס לייצוגים של האחר הגדול בשיר: מיתוס הגבורה, הצבא, מוסדות המדינה, הסדר והחוק. כל אלה הופכים את הסובייקט ל"גיבור חובה" המתקומם נגד המערכות האלה.

מיתוס הגבורה מופרך: שדה הקרב הוא "שדה קטל" ומארגני הקרב הם "עורכי קרב ורצח", האידיאולוגיה ההגמונית שמעלה על נס את ההקרבה העצמית של היחיד, זו שהעלתה על נס את ה"אנחנו" ואת ה"יחיד" נדחית על הסף.

מבחינתו של המשורר קרב=רצח.

אין בשיר עמדה פוליטית כזו העוסקת בעניינים מעוררי מחלוקת, המצויים על סדר היום הציבורי.

בעוד שהשיח הפוליטי מספק תשובות של כאן ועכשיו האידיאולוגיה מציגה עמדה כללית ביחס לערכי היסוד. אותה אידיאולוגיה שקידשה את המוות והעדיפה את היחיד על היחיד נדחית.

המלחמה בשיר נתפסת כאירוע אנטי הרואי, היא לא מקדמת מטרות לאומיות, היא לא חלק מתהליך "בניית הבית הלאומי" או חלק מ"הגנה על הבית".

המלחמה מתוארת בזוועותיה: היא שדה קטל שבו שוכבים המתים "בערב ובשתי" סדרות של מתים.

המשורר מסרב לקחת חלק בפולחן המוות.

כמו שהתבטאה אחת האימהות במלחמת אוקטובר: 'אני לא רוצה שיגידו לי שהוא גיבור, אני רוצה שיחזור הביתה'

מיתוס הגבורה הציוני משתמש בסיפורי הגבורה המקראיים, בעיקר באלה שבהם מנצחים המעטים את הרבים. ניצחונו של יהושוע במלחמת הגלגל וניצחונו של שמשון על הפלישתים הם הדגם לחיקוי.

המעטים הם גם הצודקים.

לא שכל אלה לא משכנעים את הדובר. הוא מרגיש רדוף על ידי "עורכי קרב ורצח", הוא לא רוצה להיות "גיבור חובה" ומדגיש ש: "לא איכפת לי למות ביחידותי" ובלבד שימות על מיטתו.

מול ערך המעטים מול רבים הוא מקדש את ערכו של היחיד. מבחינתו, גם אם המציאות היא סוג של "לוע ארז" אפשר לרהט אותה ולגור בה. אין לדובר יומרות של חיי אושר או חיי משמעות נשגבים.

Bamboo forest in Arashiyama, Kyoto, Japan

בין "גיבור החובה" ובין המערכת הצבאית יש ניכור.

גם האל שעצר את השמש בגבעון כדי לסייע בקרב הוא שותף לדבר עבירה.

הנס המתואר ביהושוע (פרק י') מוצג באופן אירוני: האל בצד של הרוצחים.

מימד הזמן בשיר מצביע על אירוע דמים מתמשך:

"כל הלילה"

"אני תמיד"

"לעמוד לנצח"

הקרב נמשך לילה שלם והוא גם עלול להמשך לנצח.

במעגל הזמן הקולקטיבי, ההיסטורי, הנצחי הפרט שהזמניות היא מהותו, מבקש לחיות ולא למות.

גורלות השפה העברית

מריה שוקלין, תלמידה כיתה יא

בפגישת זמן תפס"ן האחרונה שהתקיימה בתפסן, נפגשנו יחד עם רות בנג'ו, ועם גיא קרסו ומוניב סבית ושרון מיימון לוי ודיברנו על הכתבה שהופיעה בעיתון הארץ, בשם "רק מילה באנגלית חודרת" מאת שני ליטמן (הארץ: 5 ביוני 2024), על הצעירים של היום שמעדיפים אנגלית על עברית בדיבור בניהם ביום יום שלהם והאמת אני גם אחת מאלה שהטלפון שלהם כולו באנגלית ואני רואה רק סדרות מחו"ל. זה בגלל שעברית היא לא השפה הראשונה שלי, לא השנייה או אפילו לא השלישית שלי. אני משתמשת בה רק עם כמה חברות. אני גם לא לומדת בבית ספר במערכת החינוך ישראלית כמו אחרים ולכן לא תמיד הרגשתי חיבור לחברה הישראלית אבל בסופו של היום אני מאד מקווה שכשאתגייס לצבא אני אוכל להכיר אנשים חדשים ולהרגיש יותר ישראלית מעכשיו.

בכל אופן, אני חושבת שלדבר כמה שפות יכול להיות יתרון עצום, אבל זה גם לא תמיד

Andy Warhol, Kyocera Museum of Arts, Kyoto, Japan

פשוט. אני זוכרת איך הייתי גאה בעצמי כשיכולתי לנהל שיחה באנגלית, עברית, ועוד שש שפות. אבל אז, במהלך שיחה עם חברים, הייתי מתחילה משפט באנגלית, ממשיכה בעברית, ובסוף מוצאת את עצמי מסיימת אותו בצרפתית. הבלבול הזה קורה במיוחד כשאני עייפה או בלחץ. פתאום המילים מתערבבות בראש, וצריך לעצור רגע ולחשוב באיזו שפה בעצם אני רוצה לדבר. זה לא רק לערבב מילים, זה גם לשכוח את המילים הנכונות בשפה שאני צריכה ברגע מסוים. יש רגעים שבהם פשוט לא זוכרת איך אומרים משהו בעברית, למרות שזו שפת האם שלי.

אבל מעבר לקושי, אני יודעת שזה חלק מהחוויה של להיות רב-לשוני. כל שפה שאני מדברת פותחת בפניי דלתות חדשות ומאפשרת לי לתקשר עם אנשים מרחבי העולם. אז למרות הרגעים המבלבלים, אני מנסה לזכור שזה חלק מהתהליך, ושהיתרונות עולים בהרבה על הקשיים.

תנורו של עכנאי – בקריצה תיאטרו-תיאולוגית

פרופסור שמעון לוי, חוקר תיאטרון, בימאי ומורה

הדברים הקצרים הבאים על סוגיית **תנורו של עכנאי** כתיאטרון מתייחסים לטקסט התלמודי – אחד המפורסמים ביותר - כמחזה, שאפשר ומעניין להציגו ולשתפו עם קהל. הטקסט המקורי אכן כתוב רובו כדיאלוג, ובו משובצות אורגנית גם הוראות בימוי ("פרפורמטיביות") הנוגעות לעלילה ומבטאות אותה גם ברמה העל-מילולית של המסר. הצגה של טקסט תלמודי עשויה לעזור לקהל המשתתפים באירוע התיאטרוני להבין טוב יותר את הנושא הנידון, לחוות אותו לא רק אינטלקטואלית אלא גם רגשית ולסייע בהערכת פחותו וכשרונו האמנותי המעולה של המחזאי התלמודי האלמוני ושל הסיטואציה המורכבת שעיצב עם דמויות מפתח מוכרות היטב מקטעי תלמוד רבים אחרים. אם נבדוד את שיא הדרמה – משתתפים בה לא מעט חכמים אמנם חסרי שם – ככתוב "קבלו", "להם" וכו' בלשון רבים - וכך נוצר קהל בתוך קהל בחלל המופע, שנועד ובהחלט מסוגל לגשר בין הקהל בתוך הסיפור לבין קוראיו או צופיו לאורך הדורות מחוצה לו, מאז ועד עצם היום הזה. המתח בוויכוח הענייני – "הקונפליקט" – שבין הדמויות מזמין השתתפות אינטימית, אינטנסיבית ומעורבת של כלל המשתתפים לדיון פתוח לאחר ההצגה הקצרה – בדיוק מה שתיאטרון בימינו צריך לעשות. האם האירוע הוא גם בעל פוטנציאל מרפא? אין לי ספק. ומאחר שתנורו של עכנאי נידון בגיליון הקודם של כתב העת הזה, אחסוך במובאות ואגש ישר לעניין הפרפורמטיבי בגרסתו העברית, עם הערותי בגוף הטקסט.

באותו היום, מן הסתם לאחר דיונים משותפים ממושכים של החכמים בבית המדרש אם תנור עכנאי הוא כשר או מטמא השיב רבי אליעזר, כל תשובות שבעולם שלדעתו התנור, בצורת נחש מפותל, הוא כשר לאחר שפורק ונבנה מחדש, ולא קיבלו הימנו החכמים את טענותיו ואת נימוקיו. בשלב זה של הדיון ההלכתי עובר ר' אליעזר לרמת טיעון שאיננה רציונלית-משפטית ומגייס לצדו קטגוריות הוכחה אחרות, שגם בלי לאפיין אותן כעל-מילוליות, הן לפחות תיאטרוניות לעילא ויעילות בימתית.

אמר להם רבי אליעזר: אם הלכה כמותי, אם אני צודק, חרוב זה יוכיח. ברגע זה [נעקר חרוב ממקומו מאה אמה] כהתערבות פעילה של כוח על-טבעי שהגיע בעצמו? או שיזם או גייס לטובתו ר' אליעזר. ההומור בתמונה מקסימה זו, שבה עץ חרוב עובר לפתע ממקומו למקום אחר ללא סיוע מכני כלשהו מתבטא דווקא בשוויון הנפש – האומנם – של הנוכחים, כהערת בימוי מפתיעה, לא קלה לביצוע בימתי אך בהחלט מרשימה להפליא מבחינה תיאטרונית.

אמרו לו החכמים ההמומים? משועשעים? ענייניים?: אין מביאין ראיה מן החרוב. ואולי התכוונו – נו, ביג דיל. לא התרשמנו. כבימאי של התמונה הייתי מבקש מהשחקנים להביע התפעלות מאופקת בלבד מפעלול החרוב, לפחות לגבי הראיה הראשונה.

חזר ואמר להם רבי אליעזר: אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. [חזרו אמת המים לאחוריהם]. אחרי שהטבע הדומם או שמא עולם הצומח גויס לטובת דעתו של ר' אליעזר, עתה מופעל עוד יסוד טבעי: כוח המשיכה בכבודו. מים זורמים בהיפוך למהלכם אמורים לשמש ראיה מכרעת ומשכנעת, אבל המתדיינים דחו גם אותה. סביר להניח שהתפעלותם אכן גברה (גם אותה ניתן לביים יפה) אך השיקול המשפטי? הרציונלי? שלהם לא הושפע גם מהפעלול

הבימתי המרשים עוד יותר מקודמו. כתמונה בתיאטרון רדיקלי התפאורה בהצגת **תנורו של עכנאי** היא פעילה להפליא, חלק בלתי נפרד מהאמירה ומהמסר. יתר על כן, פעילותה של התפאורה מעידה על יכולתו של התלמוד להפוך דיון הלכתי משמים להרפתקה תיאטרון-תיאולוגית.

אמרו לו החכמים מתנגדיו: אין מביאין ראיה מאמת המים. והפעם הייתי מבקש מהשחקנים להביע קצת יותר היסוס כשהם שוללים את הראיה השנייה. הרי שליטה שכזאת מצד ר' אליעזר באיתני הטבע אינה עניין של מה בכך. האם התכוונו החכמים שראיית אמת המים, כבודה במקומו מונח אלא שאיננה רלוונטית לדיון? לקוחה מקטגוריה שאיננה "הלכתית"?

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו. **[הטו כותלי בית המדרש ליפול]**. במהלך תיאטרוני מבריק בנוסף לעוד שינוי בגיוס קטגוריות לא הלכתיות של ראיות, מגייס עתה ר' אליעזר, בשלישית, את חלל ההתרחשות של ההצגה. זוהי ריאליזציה מקורית, יצירתית ומפתיעה של מטפורה. בתיאטרון החלל, הזמן והעלילה אמורים להיות דימויים למשמעותה הכוללת של היצירה השלמה, למסר שלה. בהצגת **תנורו של עכנאי** קירות בית המדרש מצייתים לרבי אליעזר ונוטים ליפול – ודוק: "נוטים", לא נופלים ממש, כיוון שה"כמעט" בחיים ובעיקר בתיאטרון לרוב הוא דרמטי ומותח יותר מאשר מה שאכן קורה על במה ממש ולגמרי. כך למשל איום בחרב יעיל יותר בימתית מאשר תקיעתה בגוף הקורבן, הבעת המתח בשפתיים של בני זוג לפני הנשיקה מפתה לא פחות מהנשיקה עצמה... והנה מתערב ר' יהושע ומאשש את המשמעות הדימויית של הקירות, שאינם עוד ישרים ועדיין לא ממוטטים:

גער בהם ר' יהושע [בקירות!! זהו שינוי אווירה רגשית וגערה מפורשת, אמנם בחומר דומם... איזה יופי והומור!!] אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם?! **[לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר ועדיין מטים ועומדין]**. הווה אומר שהקירות "לא החליטו" לטובת מי הם... ומאחר שהשינוי המהותי בחלל העלילה הפנימי של בית המדרש – כלומר העצמת העדר המסקנה באשר לכשירותו של התנור גם הוא אינו מתקבל כראיה משכנעת, ר' אליעזר פונה לשמים, לחלל החיצון המקיף את התמונה הבימתית, אל מה שנמצא מעבר, אל ה"חוצבמה", אל התחום המיסטי? הטרנסצנדנטי? האזוטרי?:

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו.

יצתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום. התערבותה של בת הקול, מי היא באמת, בעצם? איננה אלא argumentum ad hominem כלומר הישענות על סמכותו המפורסמת ועל המוניטין של ר' אליעזר ש"הלכה כמותו בכל מקום" ולא על ראיותיו האחרונות, כולל ייצוג לדעת\קול האל בדמות בת קול... ואף לא טענה עניינית לגופו של הדיון. לכן קם ועמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא. השינוי התנועתי בקומו של ר' יהושע משמעוטי מאוד בשפת הבמה ומדגיש את מה שיאמר מיד, ציטוט מוכר מספר שמות, וחלק מגישתו החתרנית של התנ"ך עצמו כלפי עמדה תיאוצנטרית אקסקלוסיבית, שגם היא חלק בלתי נפרד מהמקרא. השימוש בתמונה זו ב"לא בשמים היא" מעבירה את האחריות לפסיקה ההלכתית לבני אדם, לדעת הרוב, וכמעט, רק כמעט, למין דמוקרטיה. ר' ירמיה מסכם היטב

את העיקרון במשהו כמו "הרי אתה, אלוהים? שולח כל מיני ראיות אבל הכתבת בתורתך ש'אחרי רבים להטות...! אז לשם מה כל הראיות העל־טבעיות האלה?

אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה: אחרי רבים להטות. ר' ירמיה מביא חיזוק מהמקורות לעמדה האנתרופוצנטרית בשונה ולא בניגוד לעמדה התיאוצנטרית, מיסטית, נסית וכו' – בטענה שכבר במעמד המקודש בהר סיני נקבע ש"אחרי רבים להטות", לפסוק הלכות. דימוי הקירות, כתלי בית המדרש, כדימוי למסגרת המחזאית ולבמה הממשית בה מתנהלים העניינים, מאבקי הכוח, הפרשנות, פסיקת ההלכות ואף עמדות תיאור- או אנתרופוצנטריות, מקבל כאן פירוש וחיזוק יפהפה בשימוש בפועל "להטות" ו"נוטים" – תרתי משמע.

פרשה כה בימתית ומרתקת זו, **תנורו של עכנאי**, מזמינה דיונים לא רק תיאטרוניים, כי התיאטרוניות בתמונה מרהיבה ומרחיבה את החושים ואת הדעת כפי שנרמז לעיל. חוץ מזה קיים פער עמוק בין הבנליות בדבר כשרות או טומאה של תנור בגלל השינוי במבנהו, לבין חדותו הקיומית של הדיון ומאבק הכוחות על כך ושל המתח האדיר עד מוות בין משתתפיו (על כך יש כידוע עוד סיפורי המשך בתלמוד), שלא לציין את מה שחשוב באמת: **תנורו של עכנאי** הוא הזמנה לדיון אמנותי, תיאולוגי וחברתי על משמעות המקור לקביעות הלכתיות, ועל תוקף הדתיות והאמונה הנשענות על פסקי הלכה, שרבים מהם נראים לרובנו כיום מייגעים ואף אוויליים ולא צודקים. אולי התיאטרון המשתף יגאל אותם.

Heart Rock, Kouri Island, Nakijin, Okinawa, Japan

כבוד בבית הספר

גיא קרסו, תלמיד כיתה י

לאחרונה, כתלמיד בכיתה י', אני מוצא את עצמי יותר ויותר כועס על איך שמערכת החינוך הממלכתית פועלת. אני אמור ללמוד לבגרות ולדאוג לעתיד שלי ולפני בוחן שמשפיע על 30% למקצוע שלי המורה שלי מאחרת. ואם אתם לא הייתם בבית ספר ציבורי ממלכתי אתם בטח שואלים את עצמכם "מה עשו לה אחרי שהיא פגעה אקטיבית בציונים של תלמידים, זה נשמע רציני!" לא קרה למורה הזאת כלום! ובאותו הזמן כאשר אצלנו תלמידים איחרו לאותו בוחן נזפו בהם!

אני לאחרונה הבנתי שזה לא יחס הגיוני כי יש לי מורות, בשל האיחור הקבוע שלהן, כאשר מגיעה שעת השיעור, אני מבין שיש לי עוד זמן להיכנס לשירותים, לשטוף ידיים, ורק לאחר כל זאת להגיע לשיעור וכל זאת בלי לאחר! אבל אם אני הייתי מאחר באותה כמות זמן אני

הייתי מקבל שעת אפס. ואני חייב להגיד שאני לא מתלונן על איחורים כל כך כי אני אישית לא מאחר הרבה, למען האמת יש לי רק שני איחורים כל מחצית ב (אני מבטיח שאני לא מנסה להשוויץ) אבל יש לי מורות שאיחרו יותר משהגיעו בזמן ופגעו בלימוד שלי ובכבוד אלי כי זמני לא מכובד ומתנהגים כאילו זמני שווה פחות מזמנם של המורים ובסוף היום כאשר האנשים שמלמדים אותנו ואת הילדים שלנו מאחרים זה מלמד אותנו שלאחר זה בסדר אבל אז אותם אנשים בדיוק אומרים לנו שכאשר אנחנו מאחרים זה לא מכבד ופוגע במורים. אז מאיפה ההיפוקריטיות הזאת?

המחנכת שלי מאוד מאמינה בצדק אז החלטתי לדבר איתה על זה, התשובה שלה הפתיעה אותי כי היא אמרה שבנוגע לכבוד בבית הספר התלמידים לא מכבדים את המורים! ולצערי עם כמה שאני שונא את העובדה הזאת היא צודקת, המצב הוא שהתלמידים לא מאוד מכבדים את המורים

שלהם אבל לאחר שדיברתי עם אמא שלי שהייתה מורה בעבר ועזבה בגלל בעיות דומות לשלי עם בתי ספר אני הגעתי למסקנה: המערכת שבורה בגלל החינוך שקיבלנו בבית הספר. חוסר הכבוד בא מהיחס שקיבלנו ביסודי כי התנהגו אלינו כאילו הדעה שלנו שווה פחות, כאילו אנחנו שווים פחות ומעגל החינוך הנוראי הזה לא ישתנה עד שנתנהג אל ילדים כמו בני אדם! בסוף היום ילדים, לא משנה כמה חכמים, מבוגרים יתנהגו אליהם כנחותים וכבדו אותם פחות וזה יוצר פגיעה במערכת החינוך שלנו כי אם מורים לא מכבדים ילדים אותם ילדים לא יכבדו ילדים כמבוגרים.

Lake Kawaguchi & Mt. Fuji in the background, Ianan

גורלות האהבה והשנאה בשדה החינוך

מוניב סבית, מורה

מורה אחת ממורות בית הספר לאומנויות מוזות בתל-אביב יפו פנתה אליי לאחרונה בבקשה לעזור לאחת מבוגרות בית הספר. הבוגרת היא ערבייה, סטודנטית לתואר שני בחוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה, אשר בכוונתה לחקור את השפעת הטיפול במוסיקה על האלימות בחברה הערבית. שמחתי לפנייתה של המורה, אותה הכרתי בתפס"ן שם אני פעיל וחבר ומזה תקופה ארוכה לא נפגשנו, אך לא לידיעה שהיא נמצאת בתקופה כה קשה בחייה. בהחלפת מסרים כתובים השבתי לפנייתה בהתלהבות והבטחתי לעשות כול מה שביכולתי על מנת לעזור לבוגרת ובכך למלא את בקשתה. בסוף ההודעה, ציינתי כי בשיחה שלי עם אותה בוגרת התגלה לי עד כמה היא מעריכה אותה וכן את דעתי שלא יישאר למורה, ממקצועו הבלתי אפשרי, בסופו של דבר אלא אהבת תלמידיו. בתגובתה כתבה לי המורה: "...שותפה עם המחשבה הזאת ועדה בתקופה הזאת בחיי לברכה הגדולה הזאת. שימחת אותי תודה וליל מנוחה".

מדוע, אם כן, האהבה כה נחוצה וכה הכרחית עבור שדה החינוך? משום שהיא זו אשר מניעה את הלמידה ובלעדיה האיוויים הן של התלמיד והן של המורה יהיו שרויים בתרדמה.

חשוב לזכור כי את חיי בני האדם מאפיינת האמביוולנטיות כך שבדומה לאהבה, מהעבר השני, מצדו האחר של המטבע, אורבת לה השנאה שאין ביכולתנו להעלימה אחרת נאבד יחד אתה את האהבה שכה נחוצה לנו. עלינו אם כך לדעת, וכפי שאומר גבריאל דהאן, כיצד למקם אותה ובא בעת להיות ערים להיותה מעוורת בדומה לאהבה.

לא אחת נפגש אני, באקראי, עם חניכיי לשעבר. הם פונים אליי עם חיוך רחב ומילים מלאות אהבה והערכה. מאחר ולא נפגשנו זמן רב הם לרוב שואלים:

- "האם אתה זוכר אותי המורה?"
- "איך הייתי איתכם ואיך היה הקשר ביננו?" אני שואל בחזרה.
- "הייתה בסדר גמור" או "היית נפלא" הם בדרך כלל עונים.

תשובתם מחממת את לבי ומשמחת אותי כמו גם תחמם ליבו של כל מורה המחפש לו אוהבים ולא אויבים. אך מדוע מתעקש אני לשואל שאלה זו על אף בטחוני שהמפגש היה משמח עבורם, אחרת לא היו פונים אליי כלל וכלל? האם אני שואל זאת כדי לקבל את הכרתם או את אהבתם שכה נחוצות לי? האם ברצוני להיות בטוח שהאהבה שנרקמה בינינו אי פעם לא נעלמה עם השנים? האם בשל העובדה כי "אין האהבה יודעת את עומקה אלא בעת פרידה", כדברי ג'ובראן חליל ג'ובראן בספרו הנביא, חניכיי לשעבר מעריכים את האהבה בינינו יותר מאשר תלמידי הנוכחיים? רגעים מעין אלה די בהם כדי לגרום לכל מורה להמשיך במאמציו לזכות באהבת תלמידיו וכי בעיני המורה האומלל שבאומללים הוא זה אשר אינו זוכה לאהבתם. חשוב לציין כי שאלתי לאותם בוגרים אינה מתייחסת לחומר הלימוד או לזכירתו אלא מופנית לרגעי האהבה במידה והיו כאלה. ואני תוהה מה יקרה אם תעלם האהבה הזו והאם ניתן ללמוד בלעדיה? כידוע, לא כל המתנועעים בעולמינו הם בין החיים בדומה למורים ללא איווי שעיקר עיסוקם מסתכם בדקלומו ובדחיפתו של חומר הלימוד דבר העלול להשאיר את התלמידים למרות זאת "קטנים" לעד כפי שטוען המחנך שהקדים את זמננו, ח'ליל א-ספאפיני.

אפשר לומר כי ביכולתה של האהבה ליצור רגעי מורה הבוראים מפגש עם התלמידים ובכך מעניקה להם תקווה בעולם חסר תקוות, בעולם שאין בו את מי שיקשיב לקולם ולכאבם. האהבה שאין מאחוריה אינטרס לבד מהחייאת האיווי זו האהבה אליה אנו חותרים במפגש המיוחל בין המורה לתלמיד.

מחד גיסא זוכרים התלמידים היטב את אותם מורים שדרבנו אותם להגיע למקומות שלא דמיינו שביכולתם להגיע אליהם אי פעם בחייהם ועל כך הם מוקירים להם תודה, מבטאים הערכה ואהבה ומאידיך גיסא ישנם התלמידים שלא שוכחים את אותם מורים שריסקו את חייהם ואת חלומותיהם ועקבות שנאה זו כלפי מוריהם עדיין מקננת בתוכם. אי לכך, על המורה להיות ער לעובדה כי למילתו הטובה וליחסו האוהב יש השפעה מכרעת על גורל האהבה והשנאה בינו לבין תלמידיו. חשוב לזכור כי אהבתו של המורה מונחת בפני התלמידים הנלחמים ביניהם להשגתה בדומה למאבקם של האחים להשגת אהבת הוריהם.

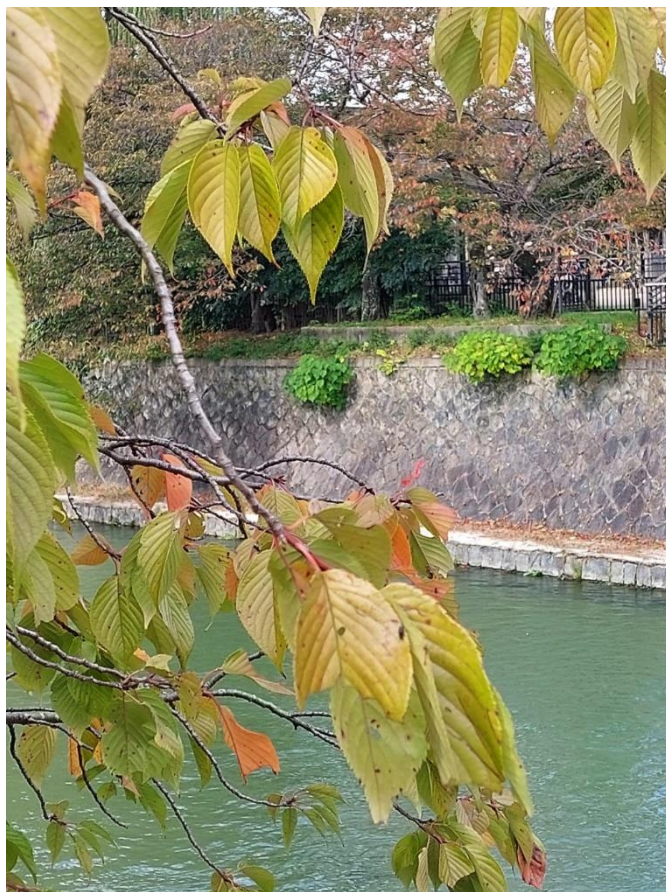
שיח זה מוביל אותנו הישר לקנאה שהפכה את קיין לרוצח הראשון על פני האדמה והיא זו אשר הניעה את האחים של יוסף לנסות ולהתפטור ממנו על מנת לזכות באהבת האב שהמורה תחליף לו. ישנה בדיחה שמתארת את עניין הקנאה בין אחים בצורה יפה. הורה אחד חוזר מעבודתו ומגלה כי אחד מהחפצים יקרי הערך בביתו נשבר. הוא ניסה לברר מי מבין שני בניו עשה זאת אך ללא כל הצלחה. מאחר והאב לא הרפה והתעקש לחשוף את זהותו של האשם אמר לבסוף אחד האחים, זה שלא עשה זאת: "אבא, הרי אתה יודע שלא נעים כל כך להלשין על האח..."

אי לכך אל לנו להתפלא מהתעוררותה של הקנאה בקרב תלמידים, קנאה שלא אחת עלולה לגרום להם לפגוע בתלמידים אחרים, לעשות בעיות משמעת, להציק, להלשין, להשתמש באלימות, לרכל ואף לנסות ולפגוע בשמם הטוב של בני כיתתם. הם נוהגים כך על מנת לזכות באהבתו של אותו מורה שתשוקתם קשורה אליו. יתירה מזאת הם, לעתים, אף מוכנים להתנהג בצורה שפלה ופוגענית כלפי חבריהם לחיים, אשר חולקים יחד איתם את ספסל הלימודים ללא כל ייסורי מצפון או רגשי אשם. על המורה לדעת כיצד לנהוג במקרים מעין אלה על מנת להבהיר לתלמידיו שלא בדרך זו הם זוכים לאהבתו. עליו להיזהר מהפיתיון אותו זורק התלמיד לעברו על מנת ללכוד אותו.

באחד מבתי הספר בצפון הארץ במפגש שלי עם תלמידי כיתה ח' שמטרתו הייתה לשוחח איתם סביב הסוגיות המעסיקות אותם, התייחסו התלמידים להפרעות שלהם במיוחד בשיעוריו של אחד מהמורים. לדבריהם מורה זה אינו מתייחס אליהם בכבוד ואין עיסוקו אחר מלבד לדחוף להם את חומרי הלימוד. מסיבה זו הם דאגו, באחד מהשיעורים שלו, לקלקל את המקרן כך שלא יצליח להעביר את השיעור כמתוכנן. לאחר ניסיונותיו הכושלים של המורה בלחשוף את זהותו של התלמיד שחיבל ב"דיקלומו" הוא בחר לבסוף להיעזר ביועצת שהזדרזה לאיים על התלמידים באומרה כי אם לא יחשפו בפניה את זהותו של האשם במעשה היא תיאלץ לסגור איתם חשבון. איומיה לא הועילו כלל וכלל, נהפוך הוא, הם הזיקו לה ולאותו מורה אף יותר. כשספרו לי התלמידים על המקרה הם התעקשו לחשוף בפני את זהותו של אותו תלמיד אשר חיבל במקרן ואחד התלמידים אף רמז לי על כך. דחיתי את רצונם ותחת זאת ביקשתי מהם, לתדהמתם, להמשיך ולספר לי אודות הסיבות שגרמו להם לנהוג כך ובאילו שיעורים אינם נוהגים באופן דומה ומדוע? במקביל הבנתי כי טוב היה אילו המורה והיועצת, במקום להשקיע את עיקר מאמציהם בחיפוש אחר זהות ה"אשם" בעיניהם קרי

"הגואל" בעיני בני כיתתו תוך כדי איומים, היו הם מנסים לקרוא את ההפרעה ולפענח את סודותיה.

לדברי התלמידים הם אינם אוהבים את המורים הדוחפים להם חומרי לימוד ומעדיפים, על

Kamo river, Kyoto, Japan

פניהם, את אותם מורים המנסים במהלך השיעור להתבדח יחד איתם. חשוב להדגיש בהקשר זה כי לבדיחה מקום חשוב בליבם של התלמידים ואף רואים בה כרגע חשוב במיוחד בשיעור. היא מסיבה להם הנאה וגורמת להם להיות מוקסמים מאישיותו של אותו מורה, מספר הבדיחה. בנוסף, הם נזהרים ונמנעים מלהפריע בשעורים שלו כמו גם בשיעורים של אותם מורים המדברים אליהם בגובה העיניים ומתייחסים אליהם בכבוד. במילים אחרות התלמידים אוהבים את המורה הבוחר לנטוש את דקלומו ולנשור ממנו לטובת רגעי ההתבדחות. בד בבד, הם לא אוהבים את אותם מורים המתעקשים להיות "רציניים" כפי שמכנים את עצמם, ועסוקים יותר מכל בדחיסת חומרי הלימוד דבר הגורם להם לאבד את אהבתם לאותם מורים ולמקצועות שהם מלמדים.

לבסוף, אפשר לראות בשאלתו של תלמיד, המופנית למורה המייחס לו ידע, מאמץ לזכות באהבתו של המורה ובידע אותו הוא מייצג כמו גם הכרה בחסר שלו, הכרה הכרחית שמאפשרת לו להפוך לתלמיד. החסר שמניע אותנו לפעול ישנו תמיד ולעד לא נצליח למלאו בדומה לדחף שלעולם אינו משיג את מטרתו וטוב שכך. רבים הם המקרים בהם רואה המורה בשאלתו של התלמיד כהפרעה לכללים, לחוקים ולדקלום על אף שדווקא ממנה, מן השאלה, הוא מקבל את כוחו ובאמצעותה יוכל לזכות בהערכה ובאהבה של תלמידיו. במידה וינהג כך – יתייחס לשאלת תלמיד כהפרעה – הוא יפסס את ההזדמנות שהניח התלמיד בפניו. השאלה, אם לומר זאת אחרת, היא רגע חשוב ומיוחד בו מחליטים הן התלמיד והן המורה לנשור מדקלומם ולהפוך למתאווים לידע.

לסיום טוב שיידע המורה כיצד לשמור על אהבתו למקצועו ולתלמידיו וכיצד לחתור ולפעול על מנת שיאהבו אותו ותלמידיו כמו גם את תחום הוראתו. במידה וינהג כך סביר שיצליח לבסוף להפוך את מפגש ההוראה למאתגר יותר הן עבורו והן עבור תלמידיו.

קנאה

עלמה ענבים, כיתה ט

Mermaid at Moon Beach, Onna, Okinawa, Japan

כולנו מכירים אותה
אין טעם להתחבא
אם יש אדם שאף פעם לא קינא
אז יש שתי אפשרויות
הוא
או אדם בלי חלומות
או שקרן
ולדעתי עדיף להיות שקרן
אנשים מפחדים ממנה
מסתכלים עליה כמו על מחלה סופנית
זאת אומרת,
איך אתה יכול להרגיש לא בנוח
להעז לקנא
כשלמישהו אחר יש בדיוק את הדבר שאתה
ממש אבל ממש רוצה
הרבה חושבים שלקנא במישהו זה בעצם שנאה
עצמית
אבל זה בכלל לא נכון
לקנא זה לא לשנוא את עצמך
זה להפנים שאתה הכי טוב
ולשנוא את כל השאר
אני הרי הרבה יותר טובה
פשוט הם עדיין לא רואים את זה
והם לא יראו את זה
כשאני ממשיכה לקרוע את התחת שלי
והיא עדיין מקבלת את התפקיד הראשי
לא שזה משהו אישי
אני רק חושבת
מציעה
שפעם אחת
תבינו
שיש סיבה לקנאה
אני לא בוחרת לקנא
כולם יודעים שזה רגש מגעיל
נחות
פחות

קצת כמו שמרגיש לעמוד מאחורה
מאחורי שורה של אנשים שהם לא בהכרח יותר טובים
אבל הם

יותר

ולדעת שאתה

אתה לא תגיע לשורה הזאת

בגלל שאתה פחות

אז אולי אפשר להחליט כאן יחד

שכולנו נקבל את הקנאה

כי קנאה היא חרא

אבל היא לא הדבר הכי נורא

וגם אם אתה הבן אדם הכי מוצלח

היא עדיין תגיע אליך

Winter Illumination - Okinawa Botanical Garden, Japan